

Nr 1071

Av herr Ohlin m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 171, angående reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

(Lika lydande med motion nr 854 i Första kammaren)

Det finns skäl att uttrycka tillfredsställelse över att en genomgripande reformering av det gymnasiala skolstadiet nu kan företagas.

Folkpartiet har i sin skol- och utbildningspolitik med kraft hävdats att var och en efter förmåga och fallenhet skall ha rätt till utbildning och att ett fritt val av utbildningsvägar skall erbjudas vår ungdom. Vi har sagt, att skolan skall främja en samvetsbestämd livsåskådning hos de unga och fostra till demokrati och respekt för lag och ordning — en målsättning som vi menar också skall gälla det nya gymnasiet och fackskolan. Vår tidigare uttalade uppfattning att skolans kursplaner skall ha en alltmer internationell inriktning och ge utrymme för andra länders kulturella, sociala, religiösa och politiska förhållanden synes ha vunnit visst gehör i den nu föreliggande propositionen. När det gäller huvudlinjerna i det nu föreslagna enhetliga tillvalsgymnasiet där en humanistisk, en samhällsvetenskaplig, en naturvetenskaplig, en ekonomisk och en teknisk linje integrerats i ett nytt gymnasium liksom när det gäller huvudlinjen för fackskolan uttalar vi vår anslutning därtill. Vi beklagar samtidigt att utredningsarbetet på gymnasiet och fackskolan icke mer kunnat samordnas med utredningen också om yrkesskolornas ställning — yrkesskoleberedningen — så att hela utbildningsfältet kunnat belysas och hänsyn kunnat tagas till ytterligare studievägar som avpassas efter ungdomens intresse och behov.

Det nya gymnasiet är avsett att genomföras först läsåret 1966/1967 för att därigenom lärare och kommuner skall få ett önskat rådrum. Vi anser detta riktigt.

Samtidigt vill i emellertid framhålla att allt måste göras för den första årskullen elever, som lämnar grundskolan och som inte kommer att ha möjlighet att gå i det nya gymnasiet. Former bör kunna skapas inom det nuvarande gymnasiet för undervisning av dessa elever efter det nya gymnasiets tim- och kursplaner.

Den kvantitativa utvecklingen

Under de senaste åren har ungdomens efterfrågan på olika former av utbildning ovanför grundskolenivån och motsvarande ökat med utomordentlig snabbhet. Särskilt markant är den allt starkare dragningen till teoretisk utbildning. Av flera skäl, som antydes i propositionen, finns det all anledning att räkna med att denna utveckling kommer att fortgå i accelererad takt. Gymnasieutredningen ansåg det troligt att ca hälften av en årskull 1970 kommer att efterfråga gymnasial utbildning av relativt teoretisk karaktär, dvs. gymnasie- eller fackskoleutbildning. Som åtskilliga remissinstanser påpekat och vilket framhålles också av departementschefen är det troligt att gymnasieutredningen underskattat det totala utbildningsstrycket.

Tillgängliga siffror över elevernas linjeval på grundskolans högstadium tyder på en kraftigt stegrad gymnasie- och fackskoleefterfrågan, och även om sifferundelaget än så länge inte ger underlag för säkra slutsatser torde det vara en realistisk bedömning att närmare 75 % av en årskull kommer att efterfråga sådan utbildning redan i slutet av detta decennium. Trots detta utbildningsstryck har departementschefen icke ansett sig kunna tillstyrka en snabbare utbyggnad av de gymnasiala skolformerna än vad gymnasieutredningen föreslog som undre gräns, dvs. att utbyggnaden skall ske i sådan omfattning att man 1970 kan taga emot ca 50 % av en årskull ungdomar i gymnasium och fackskola. Avvisningen av sökande till de båda skolformerna kommer därför av allt att döma att bli betydande. Som skäl för denna utbyggnadstakt anföres i propositionen begränsningen i de materiella och personella resurser som samhället kan disponera för utbyggnaden. Framför allt lärarbristen omöjliggör enligt departementschefens uppfattning en snabbare utbyggnad.

För vår del anser vi, att det måste vara en primär utbildningspolitisk målsättning att genomföra en för alla gällande rätt till valfri utbildning på det gymnasiala skolstadiet. Den rådande lärarbristen — till icke ringa del förorsakad av bristande planering och framsynthet från regeringens sida vad gäller lärarutbildningen — är emellertid ett avgörande hinder för den snabba expansion som det ökade utbildningsstrycket i och för sig motiverar. Vi anser oss därför nödsakade att nu utgå från det läge som härigenom skapas. Vi vill likväl starkt understryka dels att denna begränsning av utbyggnaden betingas av bristande personella — och i mindre grad materiella resurser, dels att en ökning i utbyggnadskapaciteten bör genomföras så fort möjligheter därtill föreligger.

Det faktum, att många ungdomar även i framtiden kommer att avvisas från av dem önskad gymnasial utbildning, gör det särskilt angeläget att snabbt öka vuxenutbildningens kapacitet.

En skyndsam reform bör enligt vår uppfattning syfta till att kvällsgym-

nasier med kostnadsfri undervisning och med om möjligt samtliga linjer företrädda organiseras på i första hand flertalet gymnasieorter samt att såväl kvällsgymnasierna som vuxenläroverken snarast byggs ut till att omfatta även samtliga linjer av fackskolan. En angelägen uppgift är också att stat och kommun i god samverkan med näringslivet kompletterar utbildningen vid befintliga skolor genom att i betydligt större utsträckning än hittills organisera yrkesutbildande påbyggnadskurser på olika nivåer och inom skilda områden. Vi anser det dessutom både rimligt, rättvist och lämpligt att statliga medel anvisas för att täcka hela undervisningskostnaden för alla sådana målinriktade korrespondenskurser, som till sitt innehåll och slutmål är att jämställa med utbildning, som samhället kostnadsfritt men i andra former tillhandahåller ungdom inom ramen för det allmänna skolväsendet.

Vad gäller frågan om proportionerna mellan gymnasium och fackskola inom ramen för den 50-procentiga totala tillströmningen är gymnasieutredningens och även departementschefens bedömningar huvudsakligen grundade på beräkningar om det framtida *behovet* av gymnasie- och andra högre utbildade. Möjligheterna att med någon rimlig grad av säkerhet ange ett maximalt framtida behov av sådan arbetskraft är emellertid utomordentligt begränsade. Detta sammanhänger med att den ökande utbildningsstandarden i sig ändrar arbetsmarknadens behov i och med att den är av avgörande betydelse för samhällets och näringslivets struktur och individernas konsumtion.

Bestämmer man utbudet av gymnasieutbildade till en viss kapacitet som är grundad på ovissa förutsägelser om behovet, riskerar man också att fixera arbetsmarknaden i en situation, som är betingad av de krav på arbetskraftens utbildning som gällde då man gjorde prognosen och utbudet fastställdes.

Även om det givetvis är önskvärt och nödvändigt att mot bakgrund av en mer ungefärlig arbetsmarknadsbedömning få till stånd en balanserad utbildningsexpansion, så att en olycklig snedvridning av tillgången på gymnasialt utbildad arbetskraft på olika sektorer undviks, bör utbyggnaden av de olika studievägarna inom det gymnasiala skolstadiet enligt vår uppfattning i första hand ske på grundval av individernas efterfrågan på olika former av utbildning. Vi ser det således som olyckligt att, samtidigt som man eftersträvar att avlägsna geografiska och sociala hinder för ungdomens gymnasiala studier, inrätta spärrar, som är grundade på generellt fastställda kvoter mellan de olika utbildningsvägarna och som får en för den enskilde lika godtycklig effekt som de geografiskt och socialt betingade utbildningshindren. Det är därför ytterst väsentligt att den av departementschefen förordade kvantitativa omfattningen av gymnasiet 1970 ses endast som en mycket ungefärlig riktpunkt och som ett minimikrav på intagningskapacitet. En anpassning till ungdomens utbildningsönskemål måste i görligaste mån

kunna ske även om detta innebär vissa avvikelser från denna målsättning. Särskilt viktigt är givetvis att utbyggnaden av gymnasiet i de kommuner, där intagningskapaciteten redan i dag ligger nära 30 % av en årskull, icke genom en låsning till de förordade proportionerna fackskola—gymnasium tvingas till en stagnation samtidigt som efterfrågan växer.

Gymnasieutredningen underströk i sitt betänkande vikten av att man får till stånd en viss omfördelning av de studerande inom gymnasiet så att en betydligt större andel än vad som nu är fallet går till de mer direkt yrkesförberedande linjerna (gamla fackgymnasierna) och ävenså att en kraftig ökning sker av antalet studerande på de naturvetenskapligt inriktade studievägarna. Mot bakgrund av den rådande bristen på arbetskraft inom dessa sektorer synes denna målsättning rimlig, och enligt vår uppfattning torde också en utveckling åt detta håll underlättas av den utformning — med en väsentlig ökning av det allmänna, ej direkt yrkesförberedande stoffet — som föreslagits för dessa linjer. En kraftigt utbyggd studie- och yrkesvägledning torde också bidra till en önskad utveckling. Vi vill även här betona, att en fastställd kvotering, uppgjord på grundval av osäkra behovsberäkningar mellan de olika linjerna inom såväl fackskola som gymnasium och därpå grundade spärrar icke kan accepteras. Skolplaneringen — såväl den centrala som regionala måste vara flexibel och i görligaste mån anpassas till ungdomens skiftande utbildningsönskemål.

Ett särskilt allvarligt problem i sammanhanget utgör den ojämna könsfördelningen på de nu befintliga gymnasielinjerna. Det är som gymnasieutredningen påpekar knappast möjligt att skapa den önskvärda omfördelningen om icke fler flickor än hittills söker sig till de naturvetenskapligt och tekniskt inriktade studiebanorna. Detta har även påtalats av ett stort antal remissintanser. Departementschefen synes för sin del hysa tillförsikt om utvecklingen härvidlag och menar att den rekommenderade omfördelningen pågår sedan några år. Vi har svårt att se att detta är en riktig bedömning av läget. Tillgängliga siffror över linjevalen på grundskolans högstadium, likaså siffrorna över de studerande på olika gymnasielinjer, tyder icke på att någon större förändring härvidlag skett under de senaste åren.

Dessa missförhållanden har sin grund i ett traditionellt könstänkande hos eleverna och deras föräldrar men också i den på sina håll i näringslivet klart negativa inställningen till välutbildad kvinnlig arbetskraft på de här aktuella områdena. En aktiv upplysningsverksamhet från samhällets sida är här nödvändig. Den bör rikta sig icke enbart till elever och föräldrar utan också, vilket bland annat skolöverstyrelsen understryker, till stora medborgargrupper utanför skolan, till arbetsgivare och fackföreningar. För skolans del är det likaså ytterst viktigt att se till, att flickor på de utbildningsvägar där praktik ingår som en integrerad del kan ges fullgod och med de manliga eleverna likvärdig praktik. Endast samlade samhälleliga åtgärder som syftar till att ge den kvinnliga arbetskraften bättre arbetschanser och samtidigt

söker bryta ned traditionella könsrolls föreställningar kan på längre sikt ge det önskade resultatet: utbildnings- och yrkesval, oberoende av könstillhörighet.

Det gymnasiala skolstadiets struktur

Vi anser det vara en utomordentlig viktig princip att anlägga en helhets-syn på det gymnasiala skolstadiet. Därigenom skapas förutsättningar för ett samordnat och relativt enhetligt gymnasialt skolstadium med tre skolformer, gymnasium, fackskola och yrkesskola, där icke skolformerna isoleras från varandra eller pekar åt helt olika håll. En av de många fördelar som därigenom vinnes är att goda möjligheter skapas för övergång mellan yrkesskola, fackskola och gymnasium. Departementschefen ansluter sig härvidlag till gymnasieutredningens och fackskoleutredningens förslag med tillägget, att försiktighet måste iakttagas vid tillämpningen, så att icke omotiverade eller mindre angelägna övergångar kommer till stånd i sådan frekvens, att anordningen blir mer till olägenhet än till nytta. Det är oklart vad som avses med detta uttalande. För den enskilde torde en övergång från den ena skolformen till den andra knappast bli aktuell, om det icke föreligger ett klart motiv i den meningen, att han eller hon finner sig ha valt fel studieväg, och i och med detta är naturligtvis övergången angelägen för den enskilde. Skolan bör ha en klart positiv inställning till sådana önskemål och icke genom en snäv tolkning av begreppet »mindre angelägen» försvåra övergångsmöjligheterna.

En konsekvens av helhetssynen på det gymnasiala skolstadiet är den föreslagna samordningen av gymnasium, fackskola och yrkesskola till vilken vi i princip ansluter oss. Vi vill likväl understryka vikten av att kommunerna ges rörelsefrihet vid skolplaneringen så att organisationen kan utformas med hänsyn till de enskilda skolorternas förhållanden, främst vad gäller redan befintliga skollokaler. Under en övergångstid kan man således tvingas till en vertikal samordning med underliggande skolstadier.

Det vore av betydelse att få den av skolberedningen rekommenderade fristående fackskolan prövad, för att därigenom vinna erfarenheter om denna speciella skolforms värde i praktiken. De större kommuner, som finner det med hänsyn till t. ex. lokal- och lärarresurser lämpligt och önskvärt, bör ges rätt att inrätta fristående fackskolor.

Folkhögskolans ställning

En särskild fråga som aktualiserats främst genom fackskolans inrättande och utbyggnad är folkhögskolans ställning i det framtida utbildningssystemet. Det har på sina håll uttryckts farhågor, för att denna skolform skulle få svårt att hävda sig gentemot de »reguljära» gymnasiala utbildnings-

möjligheterna. Enligt vår uppfattning är emellertid dessa farhågor överdrivna. Det kan visserligen hävdas, att vissa delar av folkhögskolans nuvarande yrkesförberedande kurser kan komma att få minskad betydelse. Å andra sidan föreligger fortfarande ett mycket stort utbildningsbehov för vuxna som vill komplettera sin utbildning samtidigt som det allmänna intresset för mindre målinriktad utbildning kraftigt ökar. Här har folkhögskolan en mycket viktig uppgift att fylla. Vi menar också att själva folkhögskolans undervisningsform och internatmiljö har ett betydande egenvärde av icke ringa attraktionskraft. Vi vill dessutom understryka vikten av att folkhögskolorna ges möjligheter att bedriva ungdomsledarutbildning.

Folkhögskolan har således även i framtiden betydelsefulla uppgifter i utbildningssamhället. Men för att dessa skall kunna fullgöras på ett tillfredsställande sätt, krävs naturligtvis en anpassning efter de nya förhållandena vad gäller den gymnasiala utbildningen. Särskilt viktigt är att statsbidragsfrågan snarast löses i positiv riktning, så att de redan etablerade folkhögskolorna, som i dag icke har statsbidrag, erhåller sådant.

Gymnasiets innehåll och mål

Departementschefen framhåller att de personlighetsfostrande uppgifter, som åvilar grundskolan och vilkas betydelse accentuerats genom fixering i skollagen, har generell giltighet för alla skolformer för ungdom. Gymnasiets och fackskolans individuella och sociala fostran bör således knyta an till den målsättning som härvidlag gäller för grundskolan, givetvis då med beaktande av att det rör sig om skilda åldersstadier. Vi delar denna uppfattning. Vi finner det angeläget, att en så klar precisering som möjligt göres av de för gymnasiestadiet specifika personlighetsfostrande uppgifterna. Vi vill särskilt betona vikten av att därvid även följande bestämning av de personlighetsfostrande momenten kommer till klart uttryck i läroplanernas målsättningsavsnitt: »För att kunna göra en aktiv medborgarinsats krävs utveckling av de egenskaper som bär upp demokratiens principer: tolerans, vilja till samverkan, vilja att se på medmänniskor som likaberättigade, respekt för sanning och rättsprinciper.»

De allmänna principer för gymnasiets differentiering som gymnasieutredningen förordat och likaledes gymnasieutredningens förslag till uppdelning av gymnasiet på skilda studievägar har vunnit bifall av praktiskt taget samtliga remissinstanser och biträdades också av departementschefen. Vi anser förslaget härvidlag på nuvarande stadium i stort sett acceptabelt och vill speciellt framhålla betydelsen av att de allmänorienterande ämnena samt språkämnen beretts ett ökat utrymme även på de mer direkt yrkesförberedande linjerna. Detta ligger i linje med de önskemål som uttryckts av avnämarna för dessa båda linjer och är i överensstämmelse med de allmänna principer, som vi anser bör präglå vårt gymnasiala skolsystem: en

relativt bred kärna av för alla gemensamma språk- och allmänorienterande ämnen samt en successiv tillvalsdifferentiering som möjliggör smidiga övergångar från den ena linjen till den andra för de elever som finner sig ha valt fel.

Enligt vår uppfattning bör det övervägas, om icke en särskild estetisk variant — dvs. en specialisering på estetiska ämnen, såsom musik, teckning och dramatik — borde erbjudas elever vid den naturvetenskapliga linjen. Det synes oss rimligt att elever med naturvetenskaplig inriktning och med intressen för estetiska ämnen också ges möjligheter att i någon mån få utlopp för detta inom en speciell tillvalsvariants ram. Vi är emellertid medvetna om de timplanssvårigheter en sådan anordning skulle kunna medföra men ifrågasätter om inte detta problem bör bli föremål för förnyad prövning.

I sammanhanget vill vi också understryka vikten av att de estetiska och sociala varianterna icke utvecklas till huvudsakligen »kvinnliga» studievägar. Det föreligger utan tvivel risk för att så kan bli fallet. Det är att märka att gymnasieutredningen just hänvisar till det starka intresse bland kvinnliga elever för utbildning av här aktuell art, som framkom vid gymnasieutredningens elevundersökningar. Här liksom i andra sammanhang är det av största vikt att skolan genom aktiv upplysningsverksamhet söker motverka traditionella föreställningar om vad som är för flickor resp. pojkar särskilt »lämpliga» studievägar.

Vad gäller studietidens längd på den ekonomiska linjen, föreligger enligt vår uppfattning nu icke tillräckligt starka motiv för en förlängning av studietiden med ett år, vilket har föreslagits av några av remissinstanserna. Vi vill emellertid betona att berättigade krav på ytterligare speciell utbildning torde medföra att fortbildning i form av påbyggnadskurser kan bli aktuell i en ganska närliggande framtid.

Studiestödjande åtgärder

Gymnasieutredningen har icke särskilt ingående behandlat frågan om möjligheterna för de elever som deltagit i s. k. mindre studiekurs och inte fullföljer studierna fram till fullständig kompetens, att finna lämplig yrkesverksamhet. Denna fråga beröres ej heller mer ingående i propositionen. Gymnasieutredningen synes enligt vår mening här något ha överskattat arbetsmarknadens intresse för personer med den partiella och för arbetsgivaren svårbestämbara kompetens som den mindre studiekursen ger — särskilt i ett läge där utbildning av personer med fullständig gymnasial och postgymnasial utbildning stiger mycket snabbt. Man bör därför icke föreskriva sådana villkor för erhållande av mindre studiekurs, att elever, vilka redan från början kan förutses ha små möjligheter att genomföra gymnasieutbildning i normal takt, stimuleras att påbörja gymnasiestudier. I många

fall skulle dessa ungdomar efter avslutad skolgång bli stående med en för deras del väsentligt sämre avpassad utbildning än vad exempelvis fackskolan hade kunnat ge dem. Detta talar för en viss restriktivitet vid utmätning av mindre studiekurs.

Avgörandet om elevs uppflyttning med mindre studiekurs görs enligt förslaget i sista hand av skolan. I många fall kan gränsdragningen bli svår att göra mellan de elever som kan anses ha påtagliga studiesvårigheter — och som därigenom ifrågakommer för uppflyttning med mindre studiekurs — och de som med i stort sett goda prestanda har svårigheter i ett visst ämne. I tveksamma fall bör därför enligt vår uppfattning elevens och dennes föräldrars önskemål tillmätas stor betydelse i fråga om uppflyttning med mindre studiekurs skall ske eller ej. Vi vill också starkt understryka behovet av en aktiv studievägledning i samband med elevernas val av mindre studiekurs.

Förlängd undervisning med koncentrationsläsning av ämnen för de elever som vill fullfölja sin gymnasieutbildning bör enligt gymnasieutredningens förslag anordnas på ca 80—90 gymnasieorter. Departementschefen synes ha anslutit sig till denna tankegång men understryker också, i likhet med skolöverstyrelsen, att den förlängda undervisningen bör anförtros vuxenundervisningen i takt med den successiva utbyggnaden av denna. Vi vill betona, att detta icke får innebära, att den förlängda undervisningen — i väntan på den önskvärda snabba utbyggnaden av vuxenundervisningen — endast anordnas på ett begränsat antal gymnasieorter. Ungdomarnas möjlighet att komplettera sina gymnasiestudier får icke vara beroende av hemvisten. Tvärtom är det viktigt att genom en väl utbyggd organisation för den förlängda undervisningen stimulera flertalet av dem som valt mindre studiekurs att fullfölja studierna. Förlängd undervisning med koncentrationsläsning bör därför enligt vår mening anordnas på ett mycket stort antal gymnasieorter.

Undervisningens utformning

Vi vill betona vikten av att studierna utformas på ett sätt som verksamt kan bidra till en aktivering av eleverna och stimulera till ökad självständighet. Vad gäller betingstudier, varmed menas att terminskursen uppdelas i ett antal större avsnitt, som studeras och redovisas i sin helhet, vill vi dock understryka att det är nödvändigt att vid uppläggningsen av dessa taga hänsyn till att de individuella förutsättningarna för självständigt arbete i enlighet med denna metodik på ett och samma åldersstadium kraftigt kan variera. För många elever är det således nödvändigt med en omfattande handledning, om denna studieform skall få avsedd effekt. Vi vill också framhålla vikten av att lärarna stimulerar eleverna till fri debatt om de

fakta och värderingar, som presenteras i undervisningen. Men denna elevernas rätt att på ett fritt och otvunget sätt ta upp värderingar till diskussion fritar givetvis icke lärarna från skyldigheten att eftersträva objektivitet i undervisningen. Gymnasieutredningen formulerar detta sålunda: »Med objektiv undervisning menas, att urvalet av fakta och värderingar sker så allsidigt som möjligt och att det alltid överlåtes åt eleven att acceptera eller förkasta en värdering. I de gränsfall då tvekan kan råda huruvida ett faktum eller en värdering föreligger bör diskussion hållas öppen.»

Lärotider och läroplaner

En förutsättning för att eleverna skall lära sig arbeta självständigt är att de ges tid för detta självständiga arbete och inte bindes av ett alltför högt antal undervisningstimmar. Viktigt är också, att eleverna ges möjligheter till att vid sidan av skolarbetet ägna sig åt föreningsaktivitet etc. Ävenså talar medicinska skäl för att det totala timantalet begränsas i jämförelse med läget för närvarande. Förslaget om totalt 96 veckotimmar på samtliga linjer under de tre första årskurserna får ses som en maximigräns, som det icke vore försvarligt att överskrida. Detta får självfallet konsekvenser för vårt ställningstagande till de olika krav på ökat utrymme för vissa ämnen varom önskemål framkommit. En vidgad integration mellan gymnasietts olika ämnen är angelägen. Att bryta igenom de traditionella ämnesbarriärerna och skapa en samlad eller åtminstone samordnad undervisning har, som gymnasieutredningen påpekat, länge varit ett önskemål, som med skärpa framförts från representanter för såväl universiteten som näringslivet. En sådan disponering av ämnesstoffet ligger också helt i linje med den utveckling, som pågår inom högre utbildning och forskning och torde på gymnasiestadiet bidra till ett mer effektivt utnyttjande av den tillgängliga undervisningstiden.

Ämnesstoffets modernisering och allmänna internationalisering hälsar vi med tillfredsställelse. Inom samhällskunskapen bör dock ges ett vidgat utrymme för undervisningen om internationella organisationer samt om u-ländernas sociala och politiska problem. Gymnasieutredningens förslag att exemplen i ekonomisk teori hämtas från olika länder och världsdelar är i och för sig värdefullt men en mer vittgående internationalisering ter sig nödvändig. Viktigt är att den av gymnasieutredningen förordade fortlöpande läroplansrevisionen verkligen kommer till stånd — givetvis då också kompletterad med kontinuerlig fortbildningsverksamhet för lärarnas del. Det måste ankomma på skolöverstyrelsen att i nära samråd med avnämare — såväl den högre utbildningen som näringslivet — anpassa läroplanerna efter nya rön och pedagogiska metoder på resp. fält och efter samhällets och näringslivets förändrade krav.

Moderna språk

Det är enligt vår uppfattning utomordentligt väsentligt, att eleverna på gymnasium och fackskola ges tillfälle till relativt koncentrerade språkstudier. Studier i ett stort antal språk, där den tid som ägnats åt resp. språk naturligt nog måste begränsas, ger ytliga och lätt förflyktigade kunskaper, vilkas värde vid fortsatta studier eller i förvärvsarbetet blir tämligen begränsat. Mot den bakgrunden synes de båda utredningarnas förslag på några punkter mindre tillfredsställande, särskilt då den omdiskuterade rätten för elev att i första årskursen välja två nybörjarspråk. Departementschefen har nu framhållit, att denna valfrihet vad gäller gymnasiet måste bli en ren undantagsföreteelse, som endast kan begagnas av elever med osedvanligt goda resultat i moderna språk i grundskolan. Vi vill kraftigt understryka detta uttalande. Även för fackskolans del bör en koncentration av språkstudierna ske.

Religionskunskap

För ämnet religionskunskap föreslog gymnasieutredningens majoritet 2,5 veckotimmar inom humanistisk och samhällsvetenskaplig lärokurs och 1,5 veckotimmar inom naturvetenskaplig lärokurs. Inom de ekonomiska och tekniska lärokurserna föreslogs ämnet över huvud ej vara obligatoriskt. I linje med vad som uttalades vid grundskolebeslutet hävdar vi att kunskap om religionens och särskilt kristendomens plats i individens och samhällets liv är nödvändig om vi rätt skall förstå västerlandets kultur- och samhällsliv både i gångna tider och i nutiden. Gymnasiets liksom grundskolans religionsundervisning bör i vår kulturmiljö i första hand vara undervisning om kristendomen, dess historia, trosuppfattning och etik. Denna undervisning anser vi så värdefull att den bör tillförsäkras tillräckligt timal på gymnasiets samtliga linjer. Vi anser alltså att undervisning om religion och livsåskådningsfrågor bör beredas ett väsentligt förstärkt timal i förhållande till gymnasieutredningens förslag. Av stor betydelse är att religionskunskapen — med tyngdpunkt på undervisning om kristendomen — upptas som särskilt ämne på det nya gymnasiets samtliga studievägar. Att tyngdpunkten i undervisningen inom religionskunskapen lägges vid kristendomen och aktuella religiösa frågeställningar anser vi skall vara självklart. Detta krav strider inte heller mot läroplansförslaget. Undervisningen i kristen tro och etik upptar där en betydande del och likaså skall den inledande analysen av religionens väsen samt orienteringen om icke kristna livsåskådningar ges i relation till kristna problemställningar. Ett relativt sett större utrymme för icke-kristna religioner och livsåskådningar än vad som f. n. finns inom ämnet kristendomskunskap finner vi vara motiverat och ligga helt i linje med

den allmänna internationalisering av undervisningsstoffet på gymnasium och fackskola som ovan förordats.

Vad gäller undervisningen om religion och livsåskådningsfrågor vill vi framhålla, att benämningen religionskunskap synes oss lämplig.

En viss kritik har i den allmänna debatten framkommit mot förslaget att förlägga huvudparten av det kyrkohistoriska stoffet till ämnet historia. Enligt vår uppfattning erbjuder det dock ingalunda några svårigheter att på ett naturligt sätt integrera det kyrkohistoriska stoffet med historieämnet. Tvärtom är det en stor fördel om så sker, icke minst för undervisningen i religionskunskap. Den undervisning, som hittills getts inom ämnet kristendomskunskap, är i hög grad präglad av kyrkohistoriskt stoff, och det är troligt att detta bidragit till att minska elevernas intresse för detta ämne. Det måste vara en angelägen uppgift att se till att undervisningen i religionskunskap på gymnasium och fackskola är så utformad att eleverna får klart för sig att religiösa frågeställningar och livsåskådningsproblem i hög grad har aktualitet för vår tid och vårt samhälle. Undervisningen bör som gymnasieutredningen uttryckte det »stimulera till egen eftertanke och självständig prövning». Det är då en avsevärd pedagogisk fördel om ämnesstoffet har anknytning till samtiden.

Även från historieämnets synpunkt torde det innebära klara fördelar att behandla viktigare kyrkohistoriska företeelser i deras naturliga sammanhang med den politiska historien och idéhistorien. Att många historielärare inte har den önskvärda utbildningen är inte tillräckligt skäl mot en sådan integration. Lärarutbildningen måste här, som på alla andra områden, reformeras och anpassas efter den nya skolans krav. Den komplettering, som kan bli nödvändig under en övergångstid, måste givetvis ges genom speciella fortbildningskurser.

Vad gäller utrymmet för ämnet på schemat innebär de av departementschefen föreslagna timtalen 3 på de humanistiska och samhällsvetenskapliga linjerna och 2 på de övriga klara förbättringar. Undervisning ges enligt propositionen på samtliga linjer i såväl gymnasium som fackskola, vilket med hänsyn till dess allmänorienterande karaktär är synnerligen motiverat.

Man måste tyvärr konstatera att det kyrkohistoriska stoffet, som alltså överförts till historieämnet, där icke fått tillräckligt utrymme.

Svårigheterna att realisera målsättningen för historieämnet inom det av regeringen föreslagna timtalet är med hänsyn till det överväldigande stoff som här vore angeläget att behandla, inte minst när det gäller den moderna tiden, utomordentligt stora. Ett lämpligt sätt att realisera önskemålet och därmed tillgodose den av departementschefen uttalade önskan att intentionerna skall komma till tydligare uttryck i kursplanerna är att på humanistisk och samhällsvetenskaplig linje utöka historieämnets timtal med ytterligare en halv timme.

Det måste vara en angelägen uppgift för gymnasiet att klargöra hur kristendomen fungerar historiskt, religiöst, kulturellt, ekonomiskt, socialt och politiskt. Integrationen kristendom och historia borde avse hela kristendomens utveckling. Genom utökning av timtalet för ämnet historia för att garantera det kyrkohistoriska stoffet tillräckligt utrymme bör i läroplanen särskilt medtagas mer aktuellt kyrkohistoriskt material, som gäller 1800- och 1900-talen, t. ex. de religiösa folkrörelserna och frikyrkornas utveckling, kristligt-sociala rörelser, religionsfrihetsfrågan, missionen och den moderna ekumeniska rörelsen för kyrkornas enande. Undervisningen härom bör lämpligen anknytas till den allmänna historieundervisningen för motsvarande tidsskede.

Vi föreslår därför en ökning av antalet veckotimmar i historieämnet på dessa linjer med en halv veckotimme. Denna halva veckotimme för den förstärkta undervisningen i kyrkohistoria toges från timmar till förfogande, där således den totala tiden minskar från 3,5 till 3 veckotimmar.

I jämförelse med gymnasieutredningens förslag till timtal för undervisning om religion och livsåskådningsfrågor innebär det alternativ vi förordar en mycket kraftig ökning av utrymmet. Mot gymnasieutredningens totala timtal av 6,5 för de fem linjerna tillsammans svarar i vårt förslag ett sammanlagt timtal av 13 timmar. Det innebär i denna mening en fördubbling av tidsutrymmet.

Skolsocial verksamhet

En viktig uppgift för gymnasium och fackskola är, som framhållits ovan, elevernas sociala och demokratiska fostran. Av stor betydelse är här elevernas aktivitet i föreningslivet, t. ex. i kristliga och kulturella föreningar och idrottsföreningar. Genom det nedpressade timtalet ges ökade möjligheter för eleverna att ägna sig åt sådan verksamhet. Men skolan får här icke endast vara en passiv part; skolledningen måste på olika sätt främja elevernas föreningsaktivitet. Detta gäller såväl elevråden som övrig föreningsverksamhet.

Elevorganisationernas — elevråden och den centrala elevorganisationen SECO — verksamhet är av största betydelse för elevernas känsla för medansvar i skolans arbete. De förslag till reformer på olika områden av skolans verksamhet, som lagts fram av elevorganisationerna i egenskap av direkta intressenter i arbetet, har i många fall varit av stort allmänt intresse. Det är därför av största vikt att skolledningarna stimulerar till bildande av elevråd i de skolor, där sådana ej ännu finnes, och likaså att skolledningen kontinuerligt håller kontakt med elevråden och elevrådets representanter i frågor, som gäller skolans inre liv. Vi anser, att man icke närmare bör föreskriva regler för detta samarbete, som genom en positiv inställning från elevernas och skolledningens sida bättre kan utvecklas i mer informella former.

I några fall ter sig emellertid vissa riktlinjer för hur detta samarbete skall

organiseras nödvändiga. Elevrepresentanter vid klass- och ämneskonferenser har ovan berörts. Det finns emellertid även andra områden, där det är befogat med elevrepresentation. Således är det rimligt, att sådana ingår i den föreslagna biblioteksnämnden som skall fungera som rådgivande instans beträffande bibliotekens skötsel samt inköp av litteratur.

Vad gäller *disciplinfrågorna* föreslog gymnasieutredningen inrättande av en disciplinnämnd, som skulle behandla allvarligare förseelser. Vi finner det emellertid rimligt, att nämndens verksamhetsområde vidgas till att omfatta även allmänna samarbets-, uppförande- och ordningsfrågor m. m. Vad gäller sammansättningen av nämnden anser vi det befogat att, förutom de av departementschefen föreslagna befattningshavarna och representanterna, däri även ingår representanter för målsmännen, utsedda av föräldraföreningen eller motsvarande organisation. Därigenom skapas förutsättningar för goda kontakter mellan skola och hem. Vad gäller beslutandeförhållandena i nämnden måste det vara regel, att den elev som är föremål för nämndens handläggning i ett disciplinfall beredes tillfälle att inför nämnden framföra sina synpunkter, liksom även att vederbörandes föräldrar beredes möjlighet att yttra sig inför nämnden.

Utredningen ägnar stor uppmärksamhet åt den studievägledande och yrkesorienterande verksamheten i skolan. Vi vill mycket starkt understryka behovet av att en kraftig upprustning av denna kommer till stånd. Om tillvalsprincipen i gymnasium och fackskola skall fungera på avsett sätt, är det oundgängligen nödvändigt med en omfattande verksamhet av detta slag.

Till den skolsociala verksamheten kan också de gemensamma samlingarna hänföras. Vi noterar med tillfredsställelse klarläggandet att ämnen med etisk och religiös anknytning kan behandlas under samlingarna.

Klass- och gruppstorlek

Gymnasieutredningen uppehåller sig utförligt vid de problem som skulle uppstå vid en i och för sig önskvärd sänkning av delningstalet för klass från 30 till 25. En minskning av avdelningarnas storlek är mycket angelägen för att i största möjliga mån realisera de pedagogiska intentioner som är en värdefull del i de föreslagna gymnasiala skolreformerna. Med hänsyn till den rådande lärarbristen är det dock inte möjligt att genomföra en generell sänkning av delningstalet i nuvarande läge. Vi menar dock, att en sänkning av delningstalet till 25 måste vara en långsiktig målsättning, som inte får släppas ur sikte.

I den reservation i gymnasieutredningen, som avgavs av Håkan Berg och Sigvard Magnusson angående undervisningsklassernas storlek, framfördes förslag att, där i årskurserna 2 och 3 undervisningsavdelningar med 30 eller nära 30 elever uppkommer i ämnen med 3 eller flera veckotimmar, undervisningen må meddelas i delad klass under en veckotimme i vartdera av

två sådana ämnen. Mycket talar för dessa förslag, men med hänsyn till den förväntade ökade elevtillströmningen i förening med bristen på lärare är vi inte beredda att aktualisera förslaget.

Den försöksverksamhet, som bedrivs med varierande klasstorlekar, är av värde oberoende av om delningstalet för klass är 30 som nu eller 25. Det är därför angeläget att man efter genomförandet av de nya gymnasiala skolformerna fortsätter arbetet med flexibla undervisningsenheter. Vad gäller det pedagogiska reformarbetet vill vi också framhålla de möjligheter som utnyttjande av intern TV i undervisningen i en framtid kan erbjuda.

Vad gäller de av departementschefen förordade minimitalen för upprättande av grupp anser vi den skärpning som detta förslag innebär i förhållande till gymnasieutredningen vara ytterst olycklig. Vi föreslår därför att minimitalet elever för grupp bör vara fem, utom vid anordnande av ekonomiska och tekniska alternativ, då grupp skall kunna anordnas för minst 8 elever, samt vid upprättande av gren inom teknisk fackskola för minst 12. Vi vill också understryka vikten av att läns skolnämnden skall äga medge, att gren inom teknisk fackskola må anordnas vid lägre elevantal än det föreskrivna i syfte att garantera oavbruten studiegång åt de elever som tidigare fullgjort den stipulerade praktiken.

Betyg, behörighetskrav för universitetsstudier

Departementschefen föreslår, att som allmän behörighet till universitetsstudier tills vidare skall gälla ett lägsta medelvärde av slutbetyg från årskurs tre samt att detta medelvärde skall fastställas av Kungl. Maj:t. Det lägsta värdets storlek är emellertid av stor principiell betydelse, eftersom en höjning av detta i praktiken innebär inrättande av en kvalifikations-spärr för högre studier, som skulle ligga högre än den i dag gällande — godkänd studentexamen. Vi föreslår därför att förändringar av lägsta medelvärdet fastställas av Kungl. Maj:t först efter riksdagens hörande.

Befattningshavare

De enskilda ämnenas konstruktion och uppläggning ställer helt nya krav på innehållet i den teoretiska och praktiska lärarutbildningen. Härvidlag måste lärarutbildningssakkunnigas utredningsresultat avvaktas innan några genomgripande förändringar vidtages. Vi vill därför här endast understryka vikten av att en anpassning av lärarutbildningen till det gymnasiala skolstadiets krav snabbt kommer till stånd.

Detta gäller även frågan om *lektorernas utbildning* vilken är föremål för behandling också i 1963 års forskarutredning. Några förändringar i kompetenskraven är i avvaktan på denna icke lämpliga, men vi vill likväl bi-

träda departementschefens uttalande att dispenser för lektorstjänst skall kunna beviljas i något vidgad omfattning.

Vissa principer rörande den nödvändiga fortbildningen av lärare i samband med övergången till det nya gymnasiet och fackskolan är fastslagna i avtalet mellan statsmakterna och personalorganisationerna. Vi vill uttrycka en förhoppning om en liberal utformning och tillämpning av *kommande* bestämmelser i ämnet.

Gymnasieutredningen har också understrukit vikten av att lärarna genom en s. k. rullande fortbildningsverksamhet hålles à jour med utvecklingen inom respektive ämnesområde. Det är av största vikt att lärarna stimuleras att delta i sådan verksamhet. Det är självfallet också angeläget att lärarna på olika sätt stimuleras till vidareutbildning. Detta gäller samtliga lärarkategorier.

Omläggningarna i läroplanen leder under en övergångstid till svårigheter för vissa lärarkategorier. Departementschefen framhåller, att sådana förändringar, som från ungdomarnas och samhällets synpunkt är angelägna, givetvis inte får hindras av att de temporärt förorsakar omställningsproblem med hänsyn till befintliga lärare och till den nu tillämpade utbildningsgången för lärare. Det är, menar vi, av stor vikt att de svårigheter, som denna omläggning medför för vissa kategorier, som är utbildade eller undergår utbildning — exempelvis geografilärare och geografistuderande med sikte på lärarverksamhet — löses på ett för berörda grupper tillfredsställande sätt.

Vad gäller lärarnas arbetsituation vill departementschefen icke utan ingående arbetsanalyser avgöra huruvida det nya gymnasiet kommer att kräva ökade arbetsinsatser av de olika lärarkategorierna och hänvisar till den nyligen tillsatta utredningen om lärarnas arbetsförhållanden. De många nya momenten i undervisningen på det nya gymnasiet och fackskolan, de nya arbetsformerna, nya elevvårdskrav osv. kan emellertid enligt vår mening göra det befogat med speciella undersökningar rörande dessa initialsvårigheter i avvaktan på den nämnda utredningens resultat. I samband med starten av fackskoleförsöken genomfördes provisoriska åtgärder med anledning av initialsvårigheterna. De ansvariga myndigheterna bör snarast pröva olika tänkbara vägar att temporärt lösa de problem som det nya gymnasiet kommer att ställa lärarna inför.

Ett mycket angeläget krav är att genomföra en väsentlig förstärkning av skolans administrativa personal, bl. a. utökad biträdeshjälp åt rektor. Vid de överläggningar med kommunförbunden som ägt rum har överenskommits att vid skolenhet med mer än 300 elever en befattningshavare skall biträda rektor med administrativa göromål av mer kvalificerad art. Vid den närmare utformningen av dessa tjänster bör, anser vi, de hittills gjorda försöken med skolsekreterare vara vägledande.

Vad till sist gäller övergångsanordningar för rektorer och lärare har de-

partementschefen redovisat en rad olika förslag inrymmande övergångsmöjligheter för rektorer och lärare vid gymnasier och s. k. avvecklingskolor. Departementschefen säger att de berörda personalorganisationerna icke haft någon erinran mot dessa förslag. Det synes emellertid som om vissa grupper saknas i dessa övergångsbestämmelser. Vi föreslår därför, att det också utarbetas övergångsbestämmelser dels för lärare vid allmänna realskolor, innebärande möjlighet till övergång till fackskola, dels för rektorerna vid samma skola, med tanke på att den förordnandeperiod som börjar för dessa den 1 juli 1966 kommer att bygga på ett sviktande och skiftande organisatoriskt underlag för de flesta realskolor.

Vidare vill vi fästa uppmärksamheten på de övergångssvårigheter som uppstår för lärare i tekniska ämnen vid de nuvarande tekniska gymnasierna. Under de närmaste åren kommer behovet av sådana lärare att stiga för att under åren 1967—1968 och 1968—1969 sjunka och därefter — 1969—1970 — återigen stiga mycket kraftigt. Hur dessa övergångsproblem skall lösas måste bli föremål för särskild uppmärksamhet från regeringens sida.

Personal för elevvårdande uppgifter

Som ovan framhållits kommer gymnasiets och fackskolans utformning som tillvalsskolor och med en individualiserad studieteknik med ökad tonvikt på elevernas självständiga aktivitet och allmänna sociala fostran att medföra ett kraftigt vidgat behov av studievägledande och andra elevvårdande uppgifter. Till stor del måste denna elevvård ske inom ramen för den reguljära undervisningen, och lärarna har här en mycket viktig uppgift. Men självfallet är det också nödvändigt med en utbyggd organisation av befattningshavare med direkt elevvårdande uppgifter. Uppenbart är, vilket också gymnasieutredningen erkänner, att antalet elevvårdande befattningshavare per skolenhet och elev är alltför knappt tilltaget. En väsentlig förstärkning av yrkesvägledningen på gymnasium och fackskola måste komma till stånd, icke minst med tanke på önskvärdheten att åstadkomma en balans av tillströmningen till olika postgymnasiala utbildningsvägar. Det är otillräckligt med den yrkesvägledning som länsarbetsnämndens yrkesvägledare kan ge. Man bör överväga att, när lärarförsörjningen så tillåter, även på det gymnasiala skolstadiet inrätta särskilda yrkesvalslärartjänster. Under alla förhållanden måste en kraftig utbyggnad av arbetsmarknadsverkets yrkesorienterande kapacitet skyndsamt komma till stånd. En viktig fråga är här också om hur lämplig utbildning för studie- och yrkesvägledare skall ske. Vi vill här fästa uppmärksamheten på det förslag rörande yrkesinriktade studier vid universiteten som utarbetats av Uppsala studentkår och som f. n. är föremål för remissbehandling och där som exempel på sådan praktisk yrkesutbildning upptages just yrkesorientering.

Förslaget om en halv kuratorstjänst per skolanläggning på 800—1 000 elever är likaledes klart otillräckligt, icke minst med hänsyn till att man

måste räkna med att kuratorerna — i brist på yrkesvägledare — också måste kunna ge en viss studie- och yrkesvägledning. En hel kuratorstjänst per skolenhet av motsvarande storlek bedömer vi som nödvändig för att man skall kunna tillgodose fackskolans och gymnasiets krav.

Hjälpmedel

Vi noterar departementschefens uttalande om en utredning rörande granskning av olika hjälpmedel och vill betona önskvärdheten av att denna utredning skyndsamt bedriver sitt arbete.

Gymnasieutredningen och fackskoleutredningen har icke upptagit till behandling den enligt vår mening viktiga frågan om fria läroböcker på det gymnasiala skolstadiet. Under värriksdagen 1964 beslöts en upprustning av det direkta studiesociala stödet på denna skolnivå. Mycket återstår emellertid att göra, icke minst vad gäller det indirekta stödet. Införande av fria läroböcker på det gymnasiala skolstadiet i samband med övergången till det nya gymnasiet och fackskolan skulle i avsevärd grad bidra till att eliminera de socialt betingade studiehinder som fortfarande föreligger. Lärobokskostnaderna för det gymnasiala skolstadiet torde dessutom regelmässigt överstiga motsvarande kostnader på grundskolestadiet.

Stockholms stads kulturrotel har beräknat den genomsnittliga bruttokostnaden för läroböcker exklusive lexika per elev och årskurs i det treåriga allmänna gymnasiet till 174 kr. i årskurs I, till 96 kronor i årskurs II och till 66 kr. i årskurs III. Den genomsnittliga lärobokskostnaden per år är enligt dessa beräkningar 112 kr., och den genomsnittliga sammanlagda lärobokskostnaden för elevs gymnasiestudier är 336 kr. Ingen hänsyn har kunnat tas till de ändringar, som följer med reformeringen av de gymnasiala skolorna.

Vi förutsätter, att *dels* lärobokskostnaderna för en fackskoleelev under hans två års studier är lika stora som för en gymnasist med tre års studier, *dels* att lärobokskostnaderna i det nya gymnasiet motsvarar dem som nu gäller i Stockholms stad. Enligt i skolöverstyrelsens petita beräknat antal intagningsklasser för gymnasier och fackskolor och med 30 elever i varje klass uppgår läsåret 1970/71 elevantalet i gymnasierna till ca 100 000 och i fackskolorna till ca 40 000. Lärobokskostnaderna för läsåret 1970/71 skulle enligt de gjorda premisserna belöpa sig för gymnasiet till ca 11,2 milj. kr. och för fackskolan till ca 6,7 milj. kr. vilket totalt gör 17,9 milj. kr. Detta belopp redovisar bruttokostnader. Ev. inköpsrabatter har inte beaktats. De bör kunna bli väsentliga.

Ovan gjorda beräkningar är högst ungefärliga. De bygger på förutsättningar och framtidsbedömningar, som är osäkra. Trots detta torde de ge en om än något oviss uppfattning om storleksordningen av de kostnader det här gäller.

Efter att ha bedömt värdet av det indirekta studiestöd, som fria läroböc-

ker ger, och efter en approximativ beräkning av kostnaderna för denna reform är vi beredda att uttala ett principiellt förord för införande av fria böcker. Problem, såsom avvägningen mellan s. k. gåvo- och läroböcker samt statsbidragens storlek, måste dock utredas innan det är möjligt att genomföra en sådan reform. Vi föreslår därför att frågan om införande av fria läroböcker i fackskola i gymnasium görs till föremål för utredning.

Statsbidragsfrågor

Statsbidrag till byggnadsarbeten utgår för närvarande inte för skolbyggnad eller del därav som avser gymnasium. Däremot utgår statsbidrag för byggnadsarbeten för andra kommunala skolor. Av praktiska och principiella skäl är det angeläget att behandla skolformerna likformigt. Statsbidrag bör därför införas även för gymnasiebyggnader enligt samma bestämmelser som för högre kommunala skolor. Likaså bör statsbidrag kunna utgå för byggnadsarbeten, som påbörjats tidigast den 1 juli 1964.

Beträffande investeringsramarna för byggnadsarbeten och statens kostnader härför bedömer departementschefen gymnasieutredningens uppskattning av det totala investeringsbehovet och utredningens plan för fördelning på olika år såsom realistisk. Utredningens plan upptar för innevarande och nästföljande budgetår investeringsramar för gymnasiet och fackskolan om 50 milj. kr. respektive 115 milj. kr. och totalt 800 milj. kr. för tiden fram till 1972—1973. Enligt utredningen skulle detta inte behöva medföra någon mera markerad uppgång i den totala investeringsvolymen för det allmänna skolväsendet.

Den av gymnasieutredningen uppgjorda planen bör enligt departementschefen tills vidare bilda utgångspunkt för de årliga ställningstagandena i fråga om investeringsramar och anslag. Vissa remissinstanser har emellertid uttalat sig kritiskt beträffande möjligheterna att genomföra utbyggnaden av gymnasie- och fackskoleorganisationen utan en väsentlig ökning av den totala investeringsramen, bl. a. med hänsyn till grundskolans lokalbehov.

Enligt den av statsmakterna 1962 antagna planen för investeringar i lokaler för grundskolan budgetåren 1962/70 skulle investeringsramen, som budgetåren 1962/65 uppgått till 350 milj. kr. för år, för budgetåret 1965/66 kunna sänkas till 325 milj. kr. Planen i fråga grundar sig på en av skolöverstyrelsen gjord inventering hösten 1960. Kostnaderna för planerade, av länskolnämnderna angelägenhetsgraderade byggen har skolöverstyrelsen emellertid nyligen beräknat till ca 1 160 milj. kr. efter frånräknande av anvisad investeringsram. En ökning av investeringsramen synes sålunda ofrånkomlig redan för att grundskolan skall kunna genomföras tidtabellsenligt. Med anledning härav räknar överstyrelsen med en höjning av investeringsramen för permanenta grundskolelokaler till 300 milj. kr. för budgetår under den närmaste treårsperioden. För budgetåret 1965/66 innebär detta en ramök-

ning med 30 milj. kronor i stället för en minskning med 25 milj. kronor, eller sammanlagt 55 milj. kr. mera än enligt beräkningarna från 1966. (En oförändrad ram av 80 milj. kr. beräknas för provisoriska lokaler.) För budgetåren 1966/67 och 1967/68 skulle enligt beräkningarna från 1960 den totala ramen för grundskolan kunna sänkas till 275 resp. 225 milj. kr. Då dessa beräkningar, som utgjort utgångspunkten för gymnasieutredningens optimistiska antaganden beträffande den totala investeringsramen, sålunda inte längre kan anses realistiska finner vi det synnerligen angeläget att en närmare redogörelse för inom närmaste femårsperiod aktuella investeringsbehov för hela det allmänna skolväsendet lämnas snarast. En god tillgång till lämpliga undervisningslokaler utgör nämligen en av de väsentligaste förutsättningarna för att omdaning av skolväsendet skall kunna genomföras även i verkligheten.

Vad i övrigt gäller bidragsbestämmelsernas utformning vill vi här endast understryka vikten av att skolan — och detta gäller såväl gymnasium som fackskola och högstadieskola — kan tillhandahålla lokaler för elevernas föreningsverksamhet. Vi anser det angeläget att kostnaderna för dessa lokaler ingår i bidragsunderlaget. I första hand bör det gälla ett allmänt samlingsrum för föreningsaktivitet samt expeditionslokaler för främst elevrådets verksamhet.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställer vi,

I. att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 171 måtte besluta,

1. att undervisningen i historia på humanistisk och samhällsvetenskaplig linje utökas med 1/2 veckotimme, vilken tid tages från timmar till förfogande, för att möjliggöra en utförligare behandling av 1800- och 1900-talens kyrkohistoria, innefattande bl. a. de religiösa folkrörelserna och frikyrkornas utveckling, kristligt sociala rörelser, religionsfrihetsfrågan, missionen och den moderna ekumeniska rörelsen för kyrkornas enande,

2. att i samarbetsnämnden skall ingå förutom i propositionen föreslagna företrädare och befattningshavare även representanter för målsmännen,

3. att samarbetsnämnden vid handläggning av disciplinärenden som avser elev regelmässigt hör denne och dennes föräldrar,

4. att minimitalet elever för upprättande av grupp skall vara fem, utom vid anordnande av tekniska och ekonomiska alternativ, då grupp skall kunna anordnas för minst åtta elever, samt vid upprättande av gren inom teknisk fackskola, då grupp skall kunna anordnas för minst tolv elever,

5. att det lägsta medelvärde som är allmänt behörighets-

krav för studier vid universitet och högskolor fastställs gemensamt av Kungl. Maj:t och riksdagen,

6. att övergångsbestämmelser utarbetas för lärare vid allmänna realskolor innebärande möjlighet till övergång även till fackskolor,

7. att övergångsbestämmelser utarbetas för rektorer vid allmänna realskolor,

8. att inrätta en hel kuratortjänst per skolanläggning på 800—1 000 elever vid gymnasium och fackskola;

II. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte ge till känna vad i motionen anförts angående

1. målsättningen att ge en för alla gällande rätt till utbildning på det gymnasiala skolstadiet *både* i vad avser de gymnasiala skolformernas samlade utbyggnad *och* i vad avser fördelningen av intagningar mellan gymnasium och fackskola,

2. gymnasiestadiets personlighetsfostrande uppgifter,

3. önskvärdheten att bryta könsrolls-föreställningarnas betydelse för valet av gymnasial studieväg,

4. de övergångssvårigheter, som uppstår för lärare i tekniska ämnen vid de nuvarande tekniska gymnasierna,

5. vikten av att förlängd undervisning med koncentrationsläsning anordnas på ett mycket stort antal gymnasieorter,

6. vikten av att skolledningarna stimuleras till bildande av elevråd och att skolledningen kontinuerligt håller kontakt med elevråden och elevrådets representanter i frågor som gäller skolans inre liv;

III. att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning om och förslag angående införande av fria läroböcker i fackskola och i gymnasium; samt

IV. att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att utförlig redogörelse för inom närmaste femårsperiod aktuella investeringsbehov för hela det allmänna skolväsendet snarast lämnas riksdagen.

Stockholm den 12 november 1964

Bertil Ohlin

O. Malmberg

Sven Wedén

Brita Elmén

Wald. Svensson

Henning Gustafsson

i Skellefteå

Manne Ståhl

Gustaf Kollberg